

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Ұлттық құндылықтар мен жаһандану: қайсысы басым?

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.03.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/176824/>

Салақеденова Тоқжан Сәкенқызы

Атырау облысы, Құрманғазы ауданы, Қиғаш жалпы орта мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-модератор

Кіріспе

Қазіргі заман – қарқынды дамыған технологиялар мен мәдени ықпалдастық кезеңі. Жаһандану үрдісі барлық елдерге әсер етіп, ұлттық құндылықтарға өз ықпалын тигізуде. Бұл құбылыс ұлттық ерекшеліктердің сақталуы мен өзгеруіне қалай әсер ететіні туралы пікірталастарға себеп болуда. Бұл мақаланың мақсаты – ұлттық құндылықтардың жаһандану жағдайындағы орнын талдау және олардың сақталу жолдарын қарастыру. Тақырыптың өзектілігі – жаһанданудың жастар тәрбиесіне, тіл мен мәдениетке, ұлттық бірегейлікке тигізетін ықпалының артуында. Ұлттық мәдениет пен жаһанданудың арақатынасы – қазіргі қоғамдағы ең өзекті мәселелердің бірі, себебі ұлттың өзіндік ерекшелігі мен рухани мұрасы оның болашақтағы дамуы үшін маңызды рөл атқарады.

Негізгі бөлім

1. Жаһандану және оның ұлттық құндылықтарға ықпалы

Жаһандану – экономикалық, мәдени және технологиялық процестердің шекарадан тыс дамуы. Бұл құбылыс халықтар арасындағы өзара байланысты күшейтіп, түрлі мәдениеттерді біріктіруге ықпал етеді.

Дегенмен, оның салдары ретінде ұлттық құндылықтардың өзгеруі немесе жойылуы мүмкін. Мысалы, ұлттық тілдердің қолданыс аясының тарылуы, дәстүрлі әдет-ғұрыптардың ұмытылуы, мәдени ықпалдастықтың күшеюі сияқты жағдайлар орын алуда. Сонымен қатар, ақпараттық кеңістіктің шексіздігі шетелдік мәдениет пен құндылықтардың кең таралуына әкеледі, бұл өз кезегінде жастардың ұлттық дәстүрлерге деген қызығушылығын төмендетуі мүмкін [4].

2. Ұлттық құндылықтардың сақталуы

Ұлттық құндылықтарды қорғау – әр халықтың тарихи мұрасын, дәстүрін және тілін сақтаудағы маңызды фактор. Бүгінде мемлекеттер мен қоғамдар осы бағытта түрлі шаралар қабылдауда. Қазақ халқының ұлттық құндылықтары – тілі, салт-дәстүрі, әдебиеті, өнері және рухани байлығы. Бұл құндылықтарды сақтап қалу үшін білім беру жүйесінде ұлттық тәрбиеге ерекше көңіл бөлу, мәдени жобаларды дамыту және жастарды ұлттық рухта тәрбиелеу қажет. Қазақ тілі – ұлттық бірегейліктің негізі. Сондықтан мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру, оны күнделікті өмірде қолдану аясын кеңейту маңызды. Сонымен қатар, отбасы институты ұлттық тәрбиенің бастау көзі болғандықтан, ата-аналардың балаларына ұлттық құндылықтарды сіңіруі аса қажет [2]. Әрбір халықтың рухани азығының қайнар бұлағы — оның халықтық педагогикасы мен ұлттық салт-дәстүрлері болып табылады. Тән азығы мен жан азығының тепе-теңдігін сақтап, әсіресе, жан азығына басым көңіл бөлген халқымыз өміртануды діттеп, оның философиялық заңдылықтарын терең ұғынған. Жан азығынан мақұрым қалған адамның адамдық қасиеті жойылып, оның хайуанға айналатынын ертеден ұғынған халқымыз жан азығын ең әуелі нәрестеге бесік жыры арқылы әуезді әуенмен беруді бастайды, одан соң жас балдырған жеке сөздерді ұғына бастағанда-ақ, оған жақсы мен жаманды ажыратып түсіндіреді. Әдептілік, имандылық, мейірімділік, қайырымдылық, ізеттілік, қонақжайлылық құндылықтары қалыптасқан халқымыздың осы асыл да абыройлы қасиеттерін жас ұрпақтың ақыл-парасатына азық ете білу үшін, әрбір тәрбиеші, ұстаз халық педагогикасын сан ғасырларда қалыптасқан

салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды жан-жақты терең білумен қатар, өзінің бойына адамдық құндылықтарды терең сіңірген, рухани жаны таза адам болуы шарт. Ол рухани-адамгершілік тағылымдарды өркениетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде негізге алғаны жөн. Сонда ғана өзінің міндетін айқын сезіне білетін, мінез-құлқы жетілген саналы адам қалыптасады. Білім өзінің шынайы міндетіне жауап беруі үшін балаларда жас кезінен бастап, ең маңызды адамдық саналарды – адамгершілікті: сүюді, аяушылықты, төзімділікті, имандылықты, әдептілікті, мейірбандықты, шыншылдықты және басқа асыл қасиеттерді дамыту керек [3].

3. Ұлттық мәдениет пен жаһанданудың үйлесімі

Жаһандану мен ұлттық мәдениет бір-біріне қарсы ұғымдар емес. Оларды тиімді үйлестіру арқылы ұлттық ерекшеліктерді сақтай отырып, дамуға қол жеткізуге болады. Мысалы, әлемдік нарыққа ұлттық брендтерді шығару, қазақ тіліндегі сапалы контентті арттыру, дәстүрлі өнерді заманауи технологиялармен үйлестіру – ұлттық мәдениетті жаһандану жағдайында сақтаудың тиімді жолдары болып табылады [5]. Қазіргі таңда қазақ музыкасы, киноиндустриясы және әдебиеті халықаралық аренаға шыға бастады. Мәселен, ұлттық нақыштағы заманауи киім үлгілерінің сұранысқа ие болуы, дәстүрлі тағамдардың танымалдылығы – ұлттық мәдениеттің жаһанданумен қатар дамуына дәлел.

Сонымен қатар, ұлттық құндылықтарды сақтау тек мемлекеттің емес, әрбір азаматтың жауапкершілігі болуы тиіс. Әлеуметтік желілерді ұлттық идеологияны насихаттау үшін пайдалану, жастар арасында қазақ әдебиеті мен тарихына қызығушылық тудыру, ұлттық мұраны цифрлық форматқа көшіру – бұл бағыттағы маңызды қадамдар. Мәселен, қазақтың батырлар жыры мен аңыздары анимациялық фильмдер мен мобильді қосымшалар арқылы жаңғырса, бұл жас ұрпақтың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттыруы мүмкін.

Қорытынды

Жаһандану – адамзат өркениетінің ажырамас бөлігі. Дегенмен, ұлттық құндылықтардың жоғалуына жол бермеу – әрбір азаматтың парызы. Қазақ халқының тілі мен мәдениеті, дәстүрі мен өнері тек қорғау арқылы ғана емес, оны заман талабына сай дамыту арқылы сақталады. Ұлттық құндылықтар мен жаһанданудың үйлесімді болуы үшін саналы ұрпақ тәрбиелеу, ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану және ұлттық рухты нығайту қажет. Осылайша, біз өз болмысымызды жоғалтпай, жаһандану дәуірінде лайықты орын ала аламыз. Ұлттық құндылықтарымызды ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу арқылы ғана біз ұлт ретінде сақталып, болашағымызды жарқын ете аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» – Астана, 2017.
2. Қазақ ұлттық энциклопедиясы – Алматы: «ҚазАқпарат», 2013.
3. Қабдиева С. Ұрпақ тәрбиесіндегі адамгершілік мәселелері. //Бастауыше мектеп №2. – 2005.
4. Пралиев С.Ж. Ұлттық тәрбие және жаһандану // Егемен Қазақстан.
5. Философиялық сөздік. Алматы, Қазақ университеті, 1996.